

Reactie Floor van Bakkum (Jellinek) & Hans Dupont (Mondriaan, VKN)

Op 9 maart 2020 is de wijziging van de Opiumwet vanwege nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) voorgelegd ter consultatie.

Met deze wetswijziging worden (toekomstige) gebruikers gewaarschuwd voor de mogelijk ernstige gezondheidsrisico's die verbonden zijn aan het gebruik van groepen NPS die sterk lijken op middelen die op lijst I van de Opiumwet staan.

VKN heeft kennis genomen van het voorstel en de bijbehorende Memorie van Toelichting. Wij hebben de nodige twijfels bij de uitgangspunten van het voorstel en in reactie op het voorstel wil VKN graag het volgende opmerken.

- Het stofgroepenverbod is in de huidige situatie een disproportionele maatregel, “met het spreekwoordelijke kanon op de mug schieten”.
- De schadelijkheid van deze stoffen is niet afdoende aangetoond, waardoor wetgeving sowieso nog niet aan de orde zou moeten zijn.
- Ervaringen met stofgroepenverboden (o.a. in het Verenigd Koninkrijk en Polen) laten zien dat dit soort wetgeving een omgekeerd effect sorteert en juist niet beschermend werkt met betrekking tot de volksgezondheid.

NPS

Volgens de regering heeft het voorstel in de eerste plaats als doel de (toekomstige) gebruiker van NPS te waarschuwen voor de gezondheidsrisico's die gepaard gaan met deze potentieel zeer gevaarlijke middelen. De gebruiker wordt tegelijkertijd gewezen op de strafbaarheid van het bezit van deze middelen.

Uit de onlangs verschenen Nationale Drug Monitor van het Trimbos instituut blijkt echter dat het gebruik van NPS nauwelijks voorkomt in Nederland, met uitzondering van de middelen 4-FA en 2C-B.

“Uit diverse onderzoeken blijken de middelen 4-fluoramfetamine (4-FA) en 2C-B de meest gebruikte NPS. In 2018 had 0,9% van de volwassenen in Nederland in het afgelopen jaar 4-FA gebruikt. Het tweede meest gebruikte middel in het afgelopen jaar is 2C-B (0,6% van de volwassen bevolking in Nederland. Er zijn wel signalen uit andere bronnen (zie DIMS en Monitor Drugsincidenten) dat het gebruik van 4-FA is gedaald sinds waarschuwingen voor de risico's eind 2016 en plaatsing op lijst I van de Opiumwet in 2017. Het gebruik van andere NPS (mefedron, synthetische cannabis, methoxetamine en 6-APB) ligt met 0,1-0,2% aanzienlijk lager dan dat van 4-FA en 2C-B.”

Wij vragen ons af of de introductie van een stofgroepenverbod wel proportioneel is, nu uit onderzoek blijkt dat er nauwelijks NPS worden gebruikt in Nederland en dat er weinig incidenten zijn die verband houden met NPS. In de memorie van toelichting erkent de regering dat “NPS-en niet veel in Nederland worden geconsumeerd”.

Daarnaast is de introductie van een stofgroepenverbod niet proportioneel om een andere reden. Zodra er sprake is van nieuwe, schadelijke middelen (zoals 4-FA of 2C-B) volstaat het huidige systeem van de Opiumwet. Artikel 3, vijfde lid, van de Opiumwet biedt immers de mogelijkheid om middelen te verbieden via een spoedprocedure, waarbij een middel onverwijld kan worden verboden bij ministeriële regeling.

Voorzorgsbeginsel

Verder geeft de regering in de memorie van toelichting aan dat “deze stoffen een voor de gebruiker onbekend gezondheidsrisico met zich mee kunnen brengen. De precieze gezondheidsrisico's van deze nieuwe stoffen zijn nog niet in kaart gebracht. Dat ze gezondheidsschade kunnen opleveren is echter aannemelijk. Vanuit het voorzorgsbeginsel is het daarom wenselijk maatregelen te treffen.”

Dit staat haaks op het systeem van de Opiumwet, dat er op gericht is schade door drugsgebruik te beperken. Om vast te kunnen stellen of er sprake is van schade zal eerst een risicobeoordeling moeten worden uitgevoerd, voordat bepaalde middelen kunnen worden verboden.

Met een stofgroepenverbod worden straks ook stoffen verboden die geen psychoactieve werking hebben, niet schadelijk voor de gezondheid zijn of zelfs een heilzame werking hebben. Daarbij valt te denken aan geneesmiddelen, voedingssupplementen en voedingscomponenten. De regering erkent dit ook in de Memorie van Toelichting.

“Het staat niet vast dat alle stoffen in de verboden stofgroepen daadwerkelijk schadelijk zullen zijn voor de gezondheid van mensen. Echter, gelet op het voorzorgsbeginsel is het gerechtvaardigd om stoffen te verbieden zolang onduidelijk is of deze schadelijk zijn voor de gezondheid.”

Het RIVM waarschuwde in 2012 al voor de omstandigheid dat zich onder de vele mogelijke analogen in een geclusterde stofgroep ook geneesmiddelen, voedingscomponenten en andere nuttige middelen kunnen bevinden. Als alle (mogelijke) chemische analogen in een bepaalde stofgroep als illegaal worden aangemerkt, dienen voor nuttige stoffen expliciete uitzonderingen gemaakt te worden in de Opiumwet. Dat zien wij niet terug in dit voorstel.

Legaliteitsbeginsel

Verder leidt het voorstel tot een schending van het legaliteitsbeginsel, omdat straks niet duidelijk is welke middelen precies onder de werking van de Opiumwet vallen. Zonder specialistische kennis is het vrijwel onmogelijk voor iemand om te bepalen of een specifieke stof onder het nieuwe verbod valt.

In 2012 signaleerde het RIVM al dat het invoeren van een stofgroepenverbod in strijd is met het legaliteitsbeginsel; de regel dat niets strafbaar is zonder voorafgaande strafbepaling en de daaraan verbonden kenbaarheid voor de burger. Het moet voor een burger, maar ook voor de handhaver, duidelijk zijn wat precies strafbaar is gesteld in de Opiumwet. Dit beginsel geldt zeker als er hoge strafbedreigingen gelden en komt in gevaar als groepen stoffen worden verboden, zonder dat duidelijk is welke middelen daar precies onder vallen.

Bescherming van de volksgezondheid

Het belangrijkste bezwaar dat wij tegen dit voorstel hebben is dat de introductie van een stofgroepenverbod volgens ons niet bijdraagt aan de bescherming van de volksgezondheid.

De introductie van de “Psychoactive Substances Act”, een vergelijkbaar stofgroepenverbod, in 2016 in het VK heeft niet geleid tot een afname, maar tot een toename van het gebruik van drugs. De gebruikers van NPS zijn deze middelen blijven gebruiken of zijn overgestapt op andere, veel schadelijkere drugs. Twee jaar na de invoering van de wet is het gebruik van harddrugs in het VK fors toegenomen en zijn er meer mensen gestorven door het gebruik van onzuivere MDMA, cocaïne en opiaten. Uit de “Review of the Psychoactive Substances Act 2016” van november 2018 blijkt dat de opkomst van NPS in het VK niet is verminderd na de introductie van de “Psychoactive Substances Act” en dat straathandelaren de distributie van NPS voor een groot deel hebben overgenomen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken van het VK heeft toegegeven dat de doelstellingen rond “harm reduction” niet zijn gehaald. Dergelijke ontwikkelingen waren al voorspeld door verschillende experts, voorafgaand aan de introductie van de “Psychoactive Substances Act”.

De Nederlandse regering dreigt nu dezelfde fout te maken. Als we één ding kunnen leren uit het VK is dat de introductie van een stofgroepenverbod niet werkt. Het leidt tot meer drugsgebruik, meer incidenten en meer illegale drugshandel. Daarom roept VKN de regering op het voorstel te herzien en de wijziging niet door te voeren.

Floor van Bakkum,

hoofd preventie Jellinek, Amsterdam en Utrecht

Hans Dupont,

landelijk coördinator Preventie en Vroegsignalering Verslavingskunde Nederland, hoofd preventie Mondriaan, Zuid Limburg